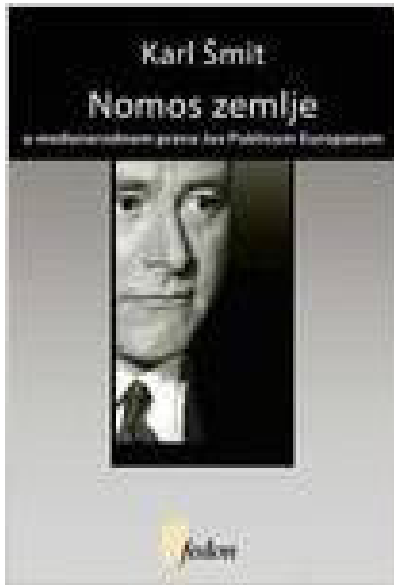

УДК 340.12(049.3)

Никола Марковић

НОМОС ЗЕМЉЕ

**Карл Шмит, Федон
2011 – Београд**

Карл Шмит је један од најконтроверзнијих писаца двадесетог века, и као такав изазива пажњу и данас, дивљење и подозрење. Из тог разлога смо се осврнули на његову књигу *Номос земље*. У овој обимној књизи он представља основу за стварање међународног права, и смешта га у један појам, који је био познат у старој Грчкој, у својој целисти, од чега је према Шмиту, данас остала само бледа сенка, и пуко позитивистичко набрајање.

Да би објаснио зашто је реч *nomos* уопште значајна, он почиње са самим конститутивним догађајима, који креирају право само по себи. Земља је по њему мајка права, и она као таква има три мере. Прво, унутрашњу меру, у смислу сетве и обраде земљишта, уложеног рада и труда. Награда за овај труд је раст. Друга мера је крчење и обрађивање земљишта, и постављање линија раздеобе, и трећа ограда и сами гранични каменови. Земља је дакле кроз ове три мере, повезана са самим правом.

Међутим, у овај конститутивни догађај стварања права не улази и море, са обзиром на чињеницу, да прве заједнице нису биле у могућности да га освоје, јер нису имале средства, а и бојали су се воде, па су правили насеља далеко и од самих река.

У том периоду, први пут се јављају и гусари, чија реч потиче од грчке *peiran*, која подразумева усудити се(стр. 12). Тек са великим поморским царствима они постају злочинци, и бивају гоњени као такви.

Пра чиновни права насупрот томе остају везани за земљу, освајање, заузимање, оснивање градова и колонија(стр. 14).

Ова формула је како наводи Шмит срочена у књизи Исидора Севиљског „Грацијанов декрет“, у коме се излаже суштина међународног права, у облику освајања, ратова и тако даље(стр. 14).

По Шмиту, право настаје узимањем земље у двоструком смислу, према спољашности и према унутрашњости. Питање унутрашњости се односи на саме односе унутар групе која осваја и расподељује освојене поседе унутар групе, као и власничка права у родовском смислу. Према спољашности група стоји наспрам неких других освајача, који такође заузимају земљу и стварају своје право.

Тако се ствара право над земљом, и сукцесија тог права. (стр. 16)

Правници позитивисти сматрају врховну својину у приватно правном смислу, не и у оном смислу на који се Шмит позива, и који се рађа у заузимању земље. Они владавину над земљом сматрају као вршење јавне власти, не и као владавину која је сама себи циљ, и посесију моћи саму по себи. Према Шмиту, поједини велики филозофи права су препознали ову пра основу права, која укључује и земљиште. Тако Ђ. Вико сматра да су људи право добили од хероја, а да су пра елементи и чиновни људских права били деоба земљишта, религија, склапање бракова, и право на азил.

Шмит се даље позива на Лока и Канта, како би даље разрадио своја гледишта. Према Локу, суштина политичке власти је јурисдикција над земљом (стр.18). За самог Канта, како га Шмит наво-

ди, прво стицање не може бити ни једно друго до стицања земљишта (стр. 18) Конститутивни елемент сваке заједнице је заузимање земље (стр. 19). Стога је историја међународног права историја заузимања земље (20).

Владавина у том смислу подразумева успостављање контроле над земљом, морем и ваздухом. Шмит каже да ће ваздух прождрати море, па и земљу, а да ће планета постати складиште са сировине и носаче авиона (стр. 21).

Сва ова разматрања су рефлексија догађаја која су претходила глобалном међународном праву. У том времену су цивилизације имале појма о томе, где се која налази, Кинеска и Римска рецимо, али нису имале „научно“ искуство у целини, тј глобални карактер.

Шмит наводи Теодора Монзена, и његове наводе да су у том периоду, пред глобалном, сваки странац био непријатељ, а сваки рат био до уништења(стр. 23).

Први уговор који је остао сачуван из древних времена је између Рамзеса Другог, и Хатусила, владара Хетита. Овај уговор се односио на помоћ око спољашњих и унутрашњих непријатеља, изручењу избеглица и емиграната, амнестија. Ово се у историји називало „двојна хегемонија“.

Сви велики политички комплекси моћи који су формиран на Истоку и Западу у периоду Старог или Средњег века, су чи-

сто континенталне, речне или у најбољем случају културе унутрашњих мора попут Римског царства(стр. 26). Номос њиховог просторног уређења и није био одређен кроз супротност између копна и мора(стр. 26).

Када се створе царства, настају троструке везе. Односи између самих империја, однос народа унутар истих, и односи племена и империја. Овакво међународно право, није имало глобални карактер, зато је остало рундиментално. Из ове чињенице, произилази разлог за рат до уништења, који се догађао између појединих империја(28). Унутар царства међутим, је народима дозвољено међународно правно постојање. Шмит са помало ироније, наводи тачну чињеницу, да су у Спарти Хелотима дата правна признања, тако што су им сваке године објављивали рат, и ишли да их убијају.

Даље се Шмит обраћа Хришћанском међународном праву. Оно што је Хришћанско право донело на свет је питање праведног рата, које је било таква иновација, да је ушло у саму идеју и основне принципе Лиге народа.

Res publica Christiana се као просторни поредак развила у времену сеобе народа када су у Европу ушли Лангобарди, Вандали, Готи, Словени. Поједини су освајали територије, а неки су потписивали споразуме са Папом. Оно што је прво произашло из ова-

кве једне политичке легуре јесте Бургундско краљевство. Земља је била дељена између Германа који су заузимали земљу, и велеседника земље, који датирају још од периода пре краха Западног Римског царства. Међународно правно јединство, које је настало оваквим уговорима, се звало *Republica Chirstiana*. Њен *nomos* је одређен сруктурама и смештањима. Област пагана је била мисионарска област, а право на покрштавање је долазило од Папе, преко Хришћанског владара. Земље муслимана су биле непријатељске, а против њих су вођени Свети ратови.

Најзанимљивији део његовог излагања је свакако истинита чињеница да унутрашњи ратови у Европи нису укидали *Res publica Cristiana*, већ су то биле борбе око полагања права између краљева под „Папиним сунцем“, односно истим поретком који нико није нападао као такав(стр. 33).

У Средњем веку, Цар и Папа су били видљиви представници божанства на земљи. Историја је у том смислу борба за Рим, не и против Рима. Континуитет са Римским царством се налази у признању, да и само Хришћанско царство има сопствени крај, као и свако царство(Откровење Јованово). У том смислу Хришћанско царство се налази у смислу *kat-echon*, то јест задржаватеља зла. Царство није нагомилавало

моћ само по себи, већ је прављена разлика између *potestas* и *auctoritas* (стр. 36). Папа и Цар су се само разликовали по угледу, а проблематични односи цркве и царства су битно другачији од каснијег проблема између односа цркве и државе. Држава се јавља као форма превазилажења грађанског рата, док је Цар понекад полагао право на *auctoritas* а Папа на *potestas* (стр. 36).

Невоља је настала тек када је у тринаестом веку, уведено Аристотелово учење о *societas perfecta*, по коме се црква и царство одвајају на две *societas perfecta*, а право на мисионарски рад добија од Папе, односно право на експанзију територија. Цар није имао апсолутну моћ, већ задатке, не по вертикали над другим кућама, већ задатак у облику „мисије“, која потиче из друге сфере, а не достојанства краљева (стр. 38).

У Дантеовој *Монархији*, царство се третира као „најсавршенији“ појавни облик људских заједница (стр. 38). Јавља се идеја савршених и аутархичних заједница које су у стању да испуне своју сврху и смисао (стр. 38). Са обзиром да овај концепт није узео у обзир *kat-echon*, може водити даље само цезаризма, који замењује „лепу“ идеју Хришћанског царства, и који се рађа у Француској револуцији.

Бонапартистичко царство било је први и најупадљивији пример од папске круне одвојеног це-

заризма (стр. 39). Ово је другачије царство од Хришћанског.

Царска круна Светог Римског цара је била збирка круна, и наследних права. Када је то право Немачкој одузето, њен земаљски *patos*, примат је прво дат другим крунама, а круна Светог римског цара је сведена на пуко постојање, већ у 14. и 15. веку. Повезаност територијалног и хришћанског царства је заборављена. У нестајањима тих просторних појмова, најављује се општи нестанак средњовековног поретка (стр. 41). Међутим оно што остаје на снази је појам тираније, као непријатеља човечанства. Он је заједнички непријатељ за поредак копна, као што је пират непријатељ људског рода за поредак мора (стр. 41).

Номос је Грчка реч за прво мерење, која је основа за сва будућа мерења (стр. 44). Она у себи носи значење смештања и поретка.

По Шмиту, од софиста не постоји више тумачење да су *nomos*, и заузимање земље у међусобној вези. Наравно оно што он превиђа је чињеница да се не може спроводити константно насиље, према свима, како споља, тако и према унутра, па се и *nomos* као такав мора мењати, што води „разводњавању“ појма, јер је и сам чин насиља променио форму, или нестао.

Код Платона *nomos* значи *she-don*, пуко правило. *Nomoi*, имају по нешто од наличја модерног за-

кона, а Аристотел разликује политеју од *πομοι*. За Теофраста *πομοι* су били прописи различитих политеја, а за Ксенофана, свака писмена наредба носиоца власти је била *nomos* (стр. 45).

По Шмиту, Солон је створио политеју и *номои* деобом земље и отписом дугова. Дакле слабљењем аристократије, јача право само по себи. За Аристотела, *nomos* је владавина средњег, добро распоређеног власништва над земљом (стр. 46).

Тако је према Шмиту, порекло *nomosa*, које лежи у заузимању земље нестало, а значење „испарило“ у анти-тезама.

Шмит не ископава *nomos* да би показао институције ране историје, већ да укаже на однос *nomosa* и полагање права на заузимање земље.

Номос долази од речи *nemein* која значи делити и напасати (стр. 49). То значи да је *nomos* мера која одражава и одређује лик политичког, социјалног и религијског поретка (стр. 49).

Код Пиндара је *nomos* краљ, а код Аристотела је тај појам супротан стабилној владавини „средње класе“ условно речено. Ово је по Шмиту он написао јер је имао у виду Ксеркса, Персијског деспота, који је поседовао чисту моћ, неограничену било каквим принципима. Шмит тврди технички да такав *nomos* сам по себи и није дакле лош, јер не жели да разуме

оно што је сам Аристотел знао, на основу нагомиланог Грчког искуства. Није он имао у виду Ксеркса, већ свог драгог ученика Александра Македонског, који је сломио многе *nomose*, Грчки, Египатски, Персијски и покушао да уђе и у Индију, стазама старих Грчких морепловаца.

Код Платона је *nomos* право јачега, а у Немачкој „метармофоза бића у потребање“ (стр. 53).

Номос по њему није везан за правни позитивизам Келзена на пример, већ је *nomos* по њему конститутивни историјски догађај, чин легитимитета, који легалитет чини смисленим (стр. 53).

Он даље набраја Нидермајера, Јоста Трира, Салвинија, који наглашавају везу *nomosa* и заузимања земље. Салвиније иде чак корак даље, и говори да су својим позитивизмом правници уклонили насиље, као конститутивни елемент права.

Тако се насиље сакрива у праву, јер се ствара норма која у форми закона шаље државним органима који примењују закон (стр. 57). Позитивизам дакле крије порекло насиља у нормама, јер не разликује закон и меру (стр. 57). Зато се свака јавна или тајна наредба могла бити закон, пуким извршавањем (стр. 57).

Шмит даље истражује порекло *nomosa* читањем Хомера. Нешто постоји пре *nomosa* и важи за све људе, *nous* или *noos*, као

дух људи, и као нешто што је заједничко свим људима. Одисеј је био тај који је путовао, и упознао духове многих градова после пада Троје, и видео шта је свима заједничко. Он даље оптужује све оне које му додељују почасно место првог социјалног психолога, као неосновано признање, и каже да није могуће да се он интересовао за дух људи, јер је то „први“ урадио Хегел, и да се са тим у вези он могао интересовати само за *nomos* у форми утврда градова која је видео путујући, јер је немогуће да је стари морепловац заправо ишао у градове да упозна људе, већ је само пловио око њих!

„Све док светска историја још није закључена, него је још отворена и у покрету, све док другим речима људи и народи још увек имају будућност, а не само прошлост, у увек новим појавним облицима, светско-историјских догађаја, настајаће и нови *nomos*“ (стр. 60).

Европски *nomos* међународног права је почивао на заузимању земље из 16. и 17. века, али после другог светског рата њему је дошао крај. Међутим Шмит са правом тврди да није свака инвазија, окупација и заузимање земље заснивање новог поретка (стр. 61). Било је много насилних чинова у историји који нису креирали никакав *nomos*. Прво су били активни номоси копна, затим је додато море, и данас је са развојем летећих ескадрила актуелан и ваздушни.

Шмит на прави начин дели *nomos* међународног права на две врсте, изузимајући спонтане чинове насиља који су брзо само себе разорили. Прва, заузимање земље унутар признатог међународног поретка, и други који разбијају постојећи територијални поредак, и заснивају нови *nomos* (стр. 61). Шмит закључује да није тачно да се свака промена граница, окупација, анексија, сукцесија налази ван међународног поретка, неке акције се уклапају, а неке разбијају међународни поредак (стр. 62).

Нови *nomos* земље су одредила открића „новог света“, и настаanak нових глобалних линија.

Нови свет није одређен као „непријатељ“, већ као слободни простор у коме није важило претходно европско право, иако је по Европљанима оно важило за читаву земљу, али је било упућено на до тада познате просторе. Једна од познатих линија из овог периода је била *Particion del mar oceano* одређена договором између Шпанаца и Португалаца, која је делила Атлански океан на пола, као и многе друге.

Ипак најзначајнија је настала под тајном клаузулом уз Шпанско-Француски уговор *Latetu cambresis* из 1559. Године, која је поставила правну основу разликовања новог и старог света и домет европског права. После ове линије је практично све било

дозвољено, а тада се јављају и први пирати, оснивани од стране држава, за међусобне обрачуне без кршења претходно постигнутих договора. Шмит са правом говори о утицају ових догађаја, и потискивања домородаца на Хобсов Левијатан, и Џона Лока и њиховим тезама о природном стању.

У овом периоду, јавља се један најцитиранијих црквених филозофа Франциско де Виторија, човек који је касније утицао на све филозофе међународног права. Његово схоластичко теолошко разматрање оставља утисак објективности, јер правни основ папе и цара за владање светом одбацује као нелегитиман. Индијанци су по њему ипак људи, за разлику од Сепулведе који их представља као дивљаке према којима је све дозвољено.

По Виторији, урођеници задржавају право на сопствену власт и власништво над земљом(стр.95). Он у овом смислу правно не изједначава хришћане и нехришћане. На њега ово није оставило морални утисак, нити некаква сакрална слика девице Марије, већ је борба за Америку била одређена глобалним линијама. По њему би признавање, или чак уговарање ових линија изван којих престаје разликовање права и неправда, било грех и злочин(стр. 97). Сви људи су по Виторији равноправни, а појмови реверзибилни, те да су Индијанци открили Евро-

пу, имали би право да исто учине европљанима. У случају трговине, Индијанци не би могли да спрече трговину измеђи Француза и Шпаније рецимо, што заснива економска права оних који бивају покорени. На овај начин Виторија измешта правно седиште међународног права из Европе, и шири просторни поредак. Ова његово неисторијско посматрање надлази све филозофе после њега. У самој основи освајања новог света, стоји папски налог за мисију, на чему се врло једноставно заснива Виторијина теза о праведности рата(стр. 117). Она се заснива на папином *potestas spiritualis*.

Silite theologi in munere alieno!

Реформација је довела до тога да су теолози били искључени из практичног разматрања међународно правних питања(стр. 126). Настаје нова држава која елиминира царство средњег века, заједно са *potestas spiritualis*.

Француска је прва права суверена држава која има правничку свест, јер настаје преваладавањем грађанског рата. Боден пише своји чувени рад *Шест књига о републици* пар година после Вартоломејске ноћи, после чега се сама свест о праву мења. Он и Гентилис имају да понуде филозофији нешто ново. Гентилис говори о новом међународном праву кога је носилац држава, а први уговори који су из овога проистекли су би-

ли тајни, у усменом формату. Ово је нарушавало концепт позитивиста и самих писаних норми, што би сваки црквени теолог имао право да осуди, али не и обичан правник(стр. 138).

Међутим, форма рата у Европи се променила, и преваладавањем верског рата, сам концепт се измешта у сукоб између држава, али као двобој, а не рат до уништења. Стога је нова форма праведног рата узела следећи облик. Праведан је сваки рат који воде војно организоване армије, признатих држава европског међународног права, и према правилима европског ратног права(стр. 151). Државе су биле третиране као особе(стр. 151). Стога „држава то сам ја“ и није погрешна интерпретација. Сувереност се даје појединим особама, „великим људима“. Ту се јавља „друштвени уговор“, нови *nomos* који обавезује, танан, али који ипак постоји, у облику црквених, економских веза, односно традиционалних обавеза(стр. 157).

Рат се сам по себи води због некаквог плена. Противнику се може одузети толико да вишене може да нашкоди(стр. 181). Међутим, са оне стране глобалне „линије“, јавља се гусарење, као облик „расправа“ између европских *magni homines*.

Можда је од свих „читања“, најбитније његово разумевање Канта. Између независних држава не

постоји казнени рат, нити рат до истребљења(стр. 186). Он даље уводи појам праведног и неправедног непријатеља. Праведан је онај коме неко учини неправду, а сам одговор на његов напад бива неправедан. По њему Кант има осећај за настанак једног новог *nomosa* земље, то јест глобалног међународног права. Кантов неправедни непријатељ је нешто шире схваћен. То је особа која омогућава вечито природно стање и рат између народа јер то поставља као опште правило. Такав човек подиже све оне који осећају да им је слобода угрожена, а против њега се може водити и превентивни рат(стр.188). То међутим не мора бити ратни противник, јер ако се повређују јавни уговори свих народа, чија је слобода да остану окупирани повређена. То је дакле бунтовник и против саме анархије, јер анархија и право не морају да се искључују(стр. 213).

Свакако вреди поменути и уговоре о неутралности, који се односи на Швајцарску и Белгију. Неутралност долази из признавања великих сила, не самопроглашавања. Могућност са највећим дометом је било право на учествовање на европским конференцијама, које су носиле много бенефиција. За Немце то је било сигуран знак добијања могућности за држање колонија.

Заузимање земље унутар просторног поретка међународне заједнице се одвијало престанком

суверености ранијег владара над датом територијом.

Међутим, са доласком Наполеона, који је „прохујао као вихор“, и променио поредак у Европи, просторни поредак се на тренутак променио. То је на кратко рестаурација прекинула, али се показала могућност краја *jus publicum Europaeum*, која је дефинитивно и наступила по окончању Другог Светског рата.

Растућа вера и самообмана је наступила у Европи због уједињења Италије и Немачке. Последње европско заузимање земље се десило на афричком тлу, 1885 године на конференцији о Конгу, у Берлину. На тој конференцији се појавила Америка, која је 1884 признала заставу Конга, и тако унеле додатну конфузију у европско међународно право (254). Међутим, Америка није ратификовала акт о неутрализацији Конга, нити је то гарантовала 1914. године. Акт о Конгу је требао да буде гарант слободне трговине, и спречавање Европе да води рат, у Африци око колонија (257).

„Члан 10. каже да се силе потписнице обавезују да ће ратификовати неутралност територије басена Конга, све док се европске силе које у овим областима врше свој суверенитет, или у њима имају протекторат, користе своје право да се прогласе неутралним и док испуњавају обавезе које неутралност носи са собом (стр.258). Претходно је свака колонија била

посматрана као државна територија матичне државе. Неутралност се поштује докле год је и чланица европске конференције неутрална. Међутим, међународну колонију Конго, којој је 1885. призната као независна, Белгија заузима, и проглашава својом колонијом. У то време јавља се дебата о томе да ли једна неутрална држава може имати колоније. По Белгијанцима, неутралност Конга је била само факултативна, јер је нису гарантовале велике силе. Штавише, Белгија 1907. спроводи ефективну окупацију и разбија међународни европски просторни поредак *jus publicum Europaeum*.

„Опште кретање према слободи, укидање традиционалних смештања, и у том смислу тотална мобилизација најинтензивније врсте, једно свеопште укидања места, темељно је изменило европоцентрични свет, и стрмоглавило га у друге токове сила, у којима се законски позитивизам, оријентисан на државу, показао сасвим беспомоћним“ (стр.280).

Париске конференције су требале да воде миру. Оне међутим нису донеле ништа ново осим што су уклониле два стуба европског међународног поретка, Аустро-Угарску и Немачку, као монархије. Светска конференција је наметнула Друштво народа, а Женева је симболично изабрана због Калвина, као место почела англосаксонских демократија. „Беспомоћ-

ност“ Лиге народа, се ускоро док- зала на анексији Етиопије, за којом су се успротивиле само Совјетски Савез, Кина, Боливија и Нови Зеланд(стр.289). Необичан савез Енглеске, нацистичке Немачке, фашистичке Италије, Француске и осталих чланова конференције, који је по Шмиту резултат важења старих договора из Европског међународног поретка, који Шмит даље имплицитно наговештава у делу књиге о Америчкој изолацији.

Када је рат био објављен Хитлеровој Немачкој, нико се није позивао на Лигу народа, као да тај поредак није ни постојао. Уосталом, Шмит каже да је поредак урушен 1935. анексијом Етиопије и да од тада практично престаје деловање утицаја Америке на Европски поредак.

Америка није ратификовала Версајски уговор, већ је са Немачком склопила сепаратни мир 1921. Уствари највећи проблем је била морална клаузула о изолационизму Монрове доктрине, која је ушла у темеље новог поретка који је био нејасан и тек у настајању, и који је пропао јер су Американци инсистирали на спровођењу својих политичких идеја и за њих агитовали, са гарантовањем да се неће повући, иако на крају ипак јесу. То је изазвало највећи проблем, и фактички повратак на претходни већ сломљени *nomos*. Но према Шмиту, Монрова доктрина је омогућавала Американ-

цима да се мешају у Европски поредак, али не и обратно(стр.308). Америчка глобална линија је доводила у питање стари Европски поредак. Први пут реч „хемисфера“ је искоришћен 1823. у говору председника Монроа.

„Ипак ово стање ствари тек ретко је допирало до свести правника Средње Европских држава, уско притешњених и лакоумних на свој ситничарски ексклузивни територијализам“ (стр. 347). Одредба „западна хемисфера“ има своје специфично смештање које није ни на Истоку, ни на Западу, где лежи њен арканум и извор њене моћи. За Америку, заузимање земље има дефанзиван смисао, у идеји чистог поретка, који треба да одбрани цели свет, од прљавштине старог и његове корупције. Стога је Америка истинска Европа. Џеферсон 1812. каже да меридијан који дели Атлански океан на пола, дели свет, на свет мира(Амерички континент) и свет рата(стара Европа). Међутим овај наиван поглед на свет се променио 1898. у рату са Шпанијом, где је Америка показала своје право лице, и отворила врата империјализму(стр. 363).

„Маркс примећује да и у републикама и монархијама 19. века буржоаска својина одређује стварни устав и државу“ (стр. 365).

„Због ратовања између државе и друштва, политике и економије, материјални садржај политичке државе лежи ван политике и уста-

ва“ (стр. 365). На основу овога је англосаксонско поимање права тешко сместити, јер се остаје при свести предржавности, док је на терену очигледна наддржавност. Када се на то дода и Америчко схватање признања, као општег акта сагласности, који се може распрострети на сваки догађај, сваки рат и сваку територију на земљи, конфузија постаје још већа. Нарочито ако се на то дода и признање побуњеника, и фактичко декларисање њихове суверености, које према Американцима може да постоји паралелно са сувереношћу једне државе, и да то не ствара конфликте у правном смислу. У том смислу, Амерички назив за *outlaw states* добија једно ново смештање, у смислу казне, а то је управо признавање побуњеника. Међутим признање побуњеника се заснива на праву да се примени гола сила где год је потребно, на основу Стимсонове доктрине из 1932. године и већ побројаних „неискварених“ идеала западне хемисфере. САД задржавају право да ускрате признање променама поседа, а свако збивање на земљи може да изазове интервенцију САД (стр. 386). Свима другима је то право забрањено јер се не заснива на реципроцитету, односно моћ се не може ни замислити макар ни као беспомоћни гест, јер нема ефективност,

односно важење у односу на моћ САД. Такви гестови, попут Француских и Енглеских, о признавању Југа, кроз констатацију о рату бивају одбачени јер нису смештени у међународном праву западне хемисфере, са обзиром да Европски поредак не утиче на Амерички континент (стр. 385).

Због ове књиге, јако је тешко сместити Шмита, осим ако га не читамо као бранитеља *jus publicum Europaeum*, уз његову констатацију да је тај поредак пропао. Шмит критички гледа на ангаржман Америке, када је у питању међународно право, и на више места показује како су Сједињене Америчке Државе промениле саме односе у Европи, а затим и у свету. Њихов *nomos* земље је чиста супротност у односу на Европски, који се заснивао на задржавању и ограничавању сила, уз поштовање међународног права, које се заснивало на признању великих сила између себе. Он на фантастичан начин показује како се *nomos* развијао, од варварског, чији је сваки рат био рат до уништења, до Европског, који је заузео форму двобоја, међусобно уважених противника. Америка је напротив, разбила овакав *nomos*, и себи је дала за право да уређује свет по свом нахођењу.

Овај рад је примљен 28. јуна 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 28. августа 2015. године.